

Langdurige werkloosheid in Vlaanderen

In 2015 daalde de kortdurige werkloosheid, maar steeg de langdurige werkloosheid sterk. Hierdoor bleef de totale werkloosheid een heel jaar min of meer status quo. De toename van de langdurige werkloosheid wordt verklaard door federale beleidsingrepen en door de normale, cohortegewijze evolutie van de werkloosheid. Toch is de langdurige werkloosheid onrustwekkend, want hoe langer men werkloos blijft, hoe moeilijker het wordt om weer aan de slag te raken.

Internationale en regionale trends

De Europese werkloosheidsgraad gaat al sinds het midden van 2013 in dalende lijn (figuur 1). In België is van deze dalende trend echter nog niet veel te merken. De Belgische werkloosheidsgraad blijft al tweeënhalf jaar status quo rond 8,5%.

De Franse werkloosheidsgraad toont een gelijkaardige evolutie. De werkloosheid blijft er al een hele tijd stabiel boven de tien procent en de dalende Europese trend is niet zichtbaar. In het Verenigd Koninkrijk daalde de werkloosheid in 2014 erg snel, maar in 2015 lijkt die daling een halt te zijn toegevoerd. In Nederland, waar de werkloosheid in de periode 2008-2013 verduubelde, is sinds 2014 eveneens een duidelijke daling ingezet. In Duitsland ten slotte, blijft de werkloosheid gestaag dalen. Sinds de Hartz-hervormingen in 2004 is de Duitse werkloosheid meer dan gehalveerd.

In eigen land zijn er duidelijke regionale verschillen (figuur 2). De Vlaamse werkloosheid is de afgelopen jaren veel sterker gestegen dan de Waalse en Brusselse (zie ook eerder in dit nummer; Vanderbiesen & Herremans, 2015). Deze beide gewesten kampen immers met een hoge structurele werkloosheid, terwijl de Vlaamse werkloosheid veel meer conjunctureel bepaald is. Daarnaast worden de regionale

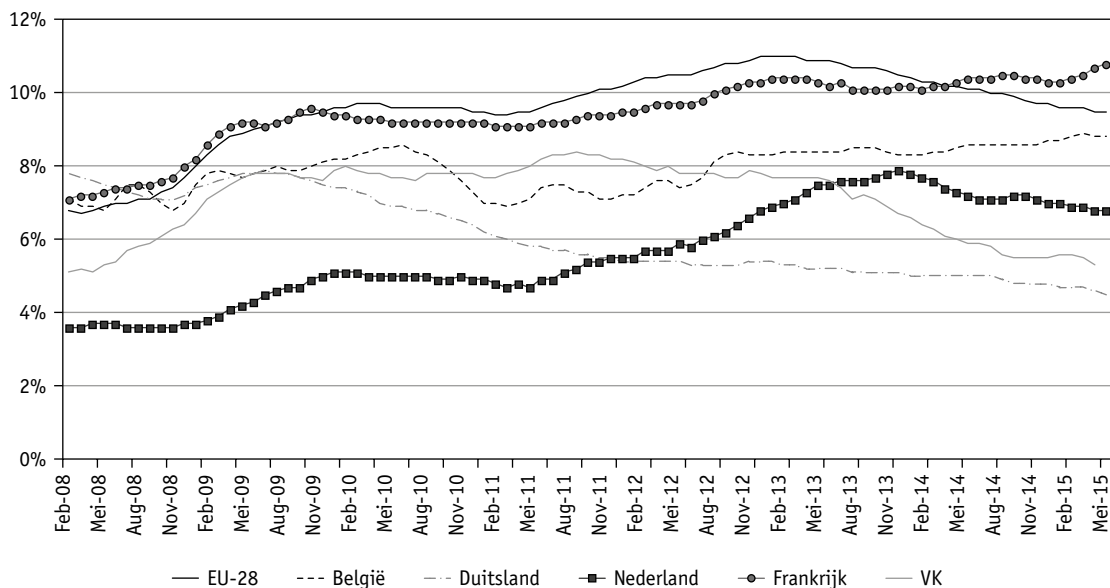
verschillen in de hand gewerkt door federale wetswijzigingen: de beperking in de tijd van de inschakelingsuitkeringen voor jongeren en de verstrenging van de regels rond vrijstelling van beschikbaarheid voor oudere werkzoekenden.

De inschakelingsuitkering voor jongeren werd beperkt tot min-25-jarigen (voorheen min-30-jarigen) en tot drie jaar (voorheen onbepaalde duur). Sinds 1 januari 2015 hebben hierdoor een aantal jongeren hun uitkering verloren, waardoor zij soms niet meer in de werkloosheidsstatistiek voorkomen.¹ De daaropvolgende daling van het aantal niet-werkende werkzoekende jongeren was sterker in het Brussels Gewest (-10,0% sinds januari 2015) en Waals Gewest (-5,0%) dan in het Vlaams Gewest (-4,0%), aangezien zij met meer (langdurige) jeugdwerkloosheid kampen (figuur 3). Sinds 1 september 2015 moeten jongeren bovendien ook in het bezit zijn van een diploma van het hoger secundair onderwijs of een alternerende opleiding om nog in aanmerking te komen voor een inschakelingsuitkering, waardoor het aantal jonge nwwz wellicht nog verder zal dalen.

Voor de 'vrijstelling van beschikbaarheid', waarbij oudere werkzoekenden niet langer verplicht zijn om naar werk te zoeken en geschrapt worden uit de nwwz-statistiek, werden de leeftijdsvoorwaarden in 2013 al verhoogd van 58 jaar naar 60, en vanaf 1 januari 2015 werd deze vrijstelling afgeschaft (behalve voor wie de vrijstelling voordien al had gekregen). Personen in werkloosheid met bedrijfstoelag (SWT, het vroegere brugpensioen) moeten 'aangepast beschikbaar' zijn, tenzij ze een vrijstelling krijgen op basis van een lange loopbaan. Deze wetswijzigingen doen het aantal oudere

Figuur 1.

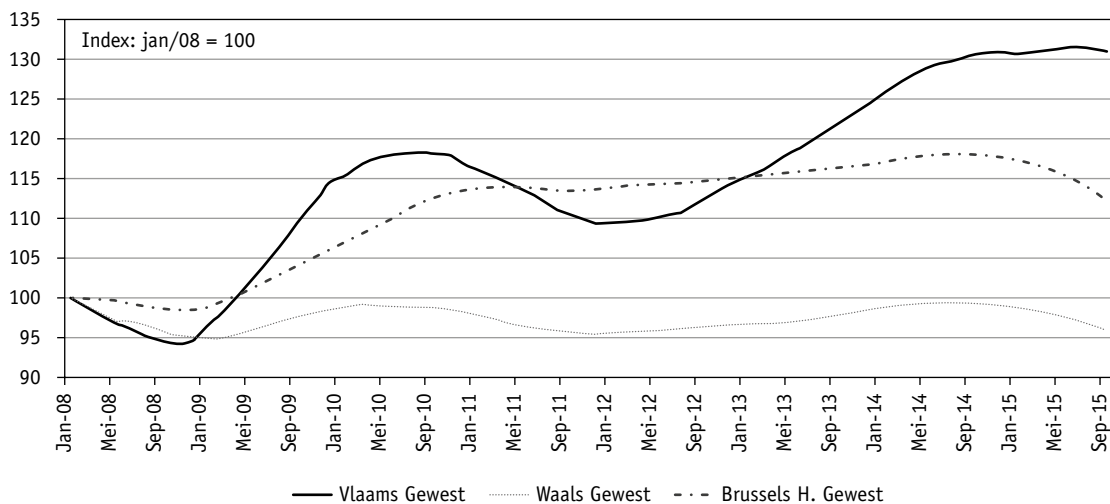
Maandelijks werkloosheidsgraden in internationaal perspectief (januari 2008 – augustus 2015)

Bron: Eurostat LFS (Bewerking Departement WSE/Steunpunt WSE)

Figuur 2.

Trendevolucie van het aantal niet-werkende werkzoekenden in de gewesten (januari 2008 – september 2015)

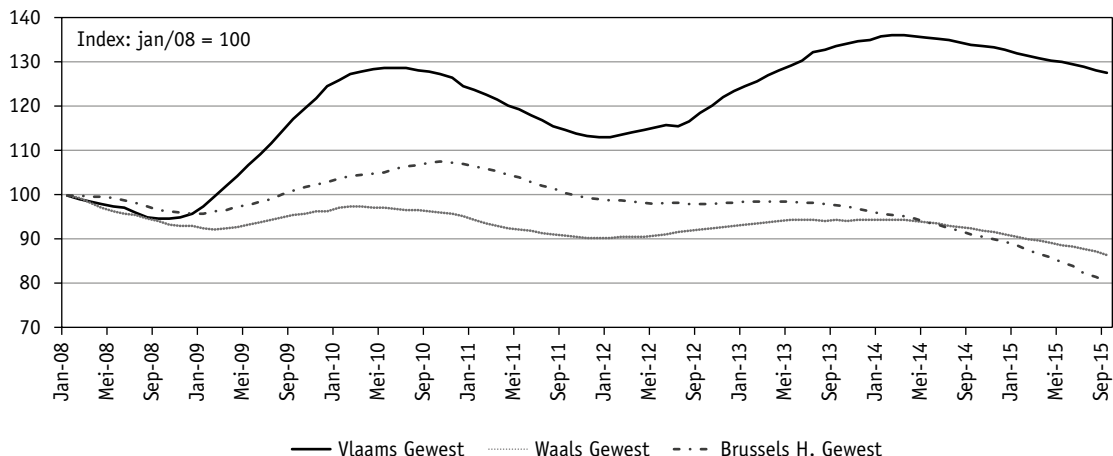
Bron: Nationale Bank van België (Bewerking Departement WSE/Steunpunt WSE)

werkzoekenden in de nwwz-statistieken stijgen (figuur 4). De stijging is het sterkst in het Vlaams

Gewest, waar oudere werkzoekenden een belangrijker aandeel in de werkloosheid hebben.

Figuur 3.

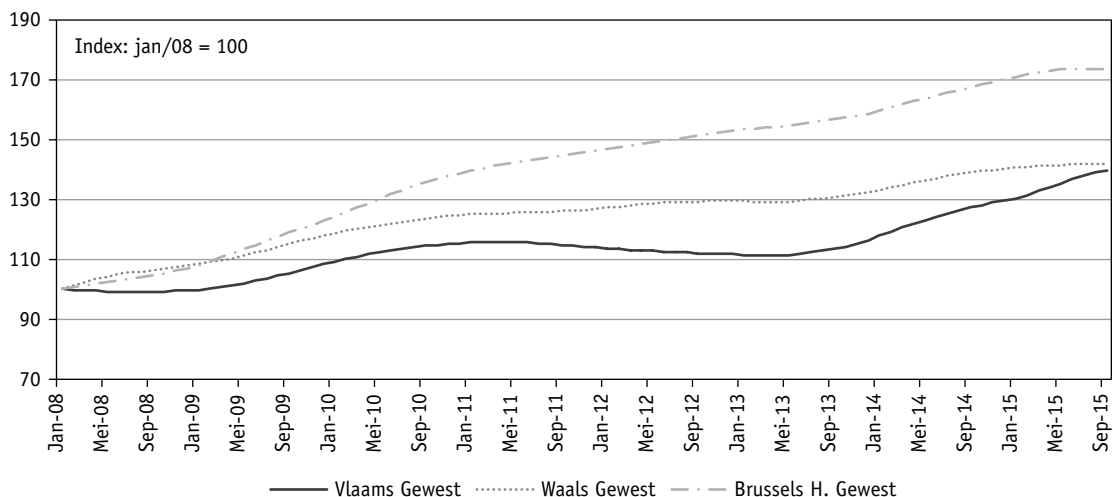
Trendevolutie van het aantal niet-werkende werkzoekende min-25-jarigen in de gewesten (januari 2008 – september 2015)

Bron: Nationale Bank van België (Bewerking Departement WSE/Steunpunt WSE)

Figuur 4.

Trendevolutie van het aantal niet-werkende werkzoekende 50-plussers in de gewesten (januari 2008 – september 2015)

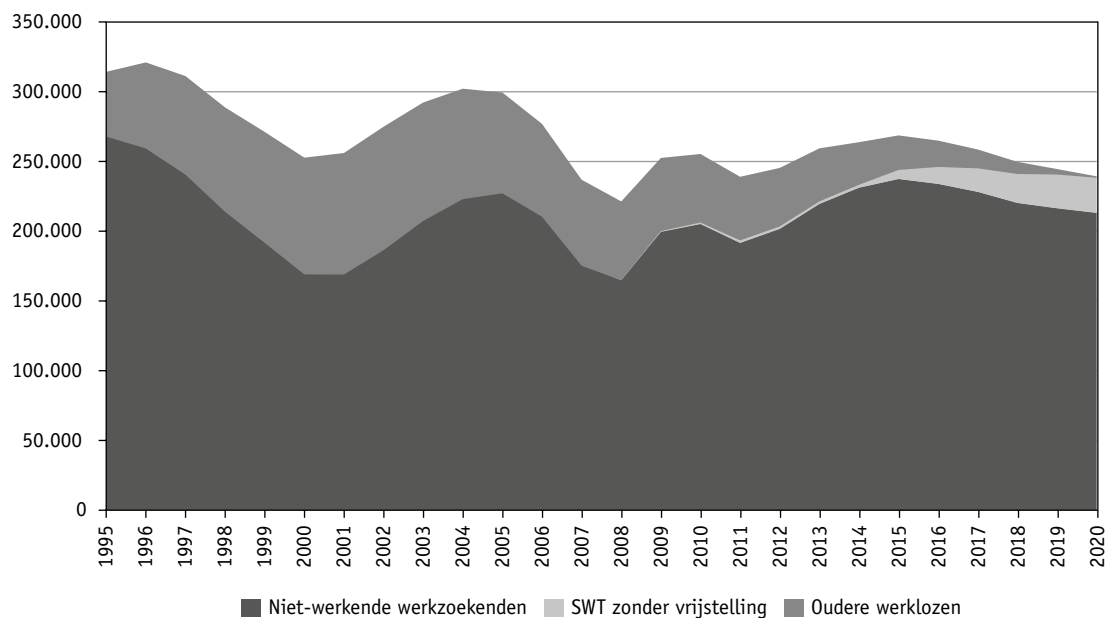
Bron: Nationale Bank van België (Bewerking Departement WSE/Steunpunt WSE)

Het Federaal Planbureau verwerkte deze beleidswijzigingen in haar werkloosheidsprognoses. Figuur 5 toont hoe het aantal oudere werklozen met een vrijstelling van beschikbaarheid tegen het jaar 2020 vrijwel tot nul herleid zal zijn, en hoe

het aantal SWT^{ers} die beschikbaar moeten blijven voor de arbeidsmarkt fors zal toenemen. Hiermee komt er ook een einde aan het niet-meetellen van de oudere werklozen in de officiële werkloosheidsstatistieken. Dit heeft eveneens tot gevolg dat de

Figuur 5.

Evolutie van het aantal werklozen volgens statuut (Vlaams Gewest; 1995-2020)

Bron: Federaal Planbureau (Bewerking Departement WSE/Steunpunt WSE)

officiële Vlaamse werkloosheid (de som van de nwwz en SWT'ers, maar zonder de oudere werklozen) in 2016 zou stijgen, en pas vanaf 2017 relatief traag zou dalen, en dit ondanks verbeterde conjunctuurvooruitzichten. In het Brussels Hoofdstedelijk Gewest wordt voor 2016 een stabilisatie geraamd, met nadien een meer uitgesproken daling van de werkloosheid. Voor het Waals Gewest wijzen de prognoses op een doorlopende stijging van de werkloosheid tot in 2020.

Achtergrondkenmerken

Tabel 1 schetst de evolutie van het aantal niet-werkende werkzoekenden en hun kans op werk. Bij het schrijven van dit artikel waren nog geen jaarcijfers voor 2015 beschikbaar. Daarom gebruiken we het gemiddeld aantal werkzoekenden in de periode oktober 2014 – september 2015. Om de cijfers vergelijkbaar te houden, wordt ook voor 2013 en 2014 met de periode oktober – september gewerkt. De 'kans op werk' duidt op het gemiddeld aandeel werkzoekenden die in de loop van één maand aan het werk gaan.

Het totale aantal niet-werkende werkzoekenden is in 2015 met +0,6% toegenomen ten opzichte van 2014. In het trendrapport van 2014 merkten we op dat de stijging van de werkloosheid in 2014 sterk vertraagde, en schreven we dat we verwachtten dat ze in 2015 zou gaan dalen (Boey & Herremans, 2014). Dit is dus niet gebeurd, en de evolutie van de werkloosheid is maand na maand rond het nulpunt blijven schommelen. Dit is onder meer te wijten aan de verstrenging van de regels rond de vrijstelling van beschikbaarheid voor oudere werklozen en personen in SWT (het oude brugpensioen). Hier gaan we verder in dit artikel dieper op in.

In 2015 is de werkloosheid bij mannen heel licht gestegen (+1,0%), terwijl de werkloosheid bij vrouwen stabiliseerde (+0,1%). De Vlaamse werkzoekendenpopulatie telt meer mannen dan vrouwen, maar vrouwen hebben een iets lagere kans op werk dan mannen.

De laaggeschoolde werkloosheid bleef in 2015 status quo, terwijl ze bij middengeschoolden en hogeschoolden licht toenam. Ook in 2014 steeg de werkloosheid bij laaggeschoolden minder snel

Tabel 1.

Werkloosheid en kans op werk volgens achtergrondkenmerken (Vlaams Gewest)

	Aantal nwwz*			Kans op werk		
	Evolutie 2013-2014 (ppt)	Evolutie 2014-2015 (ppt)	2015 (n)	2013 (%)	2014 (%)	1e sem. 2015 (%)
Totaal	+7,0	+0,6	233 768	9,1	9,2	9,0
Mannen	+6,8	+1,0	125 841	9,2	9,2	9,3
Vrouwen	+7,3	+0,1	107 927	9,0	9,2	8,6
Laaggeschoold	+2,9	-0,1	106 412	6,6	6,4	6,5
Middengeschoold	+10,0	+1,1	86 116	10,4	10,4	10,3
Hooggeschoold	+12,4	+1,2	41 241	13,5	13,8	13,1
-25 jaar	+0,2	-4,8	46 368	14,4	15,0	14,6
25-49 jaar	+7,6	-1,5	124 037	9,6	9,8	10,1
50-64 jaar	+12,0	+9,6	63 363	3,1	3,2	3,1
Met handicap	+8,7	+3,0	31 956	3,3	3,3	3,4
Zonder handicap	+6,8	+0,2	201 812	10,0	10,1	9,9
Europees (incl. Belgen)	+7,7	+0,5	174 623	10,0	10,1	9,8
Niet-Europees	+5,0	+0,9	59 145	6,6	6,6	6,6
Minder dan 1 jaar werkloos	+4,2	-4,3	126 392	12,3	12,7	12,6
1 tot 2 jaar werkloos	+11,9	+0,8	41 839	7,3	7,4	7,7
Meer dan 2 jaar werkloos	+10,3	+11,5	65 537	2,8	3,0	3,1

Bron: VDAB (Bewerking Departement WSE/Steunpunt WSE)**Noot:** *Op het moment van publiceren waren nog geen jaarcijfers voor 2015 beschikbaar. Daarom werd voor 2015 het gemiddelde van oktober 2014 – september 2015 gebruikt en voor de evolutie ten opzichte van 2014 de cijfers van oktober 2013 – september 2014.

dan bij hooggeschoolden. Dit heeft onder meer te maken met het feit dat de laaggeschoolde werkloosheid ook bij gunstige conjunctuur relatief hoog is, waardoor de toename door de crisis procentueel minder groot is. Laaggeschoolden maken meer dan 45 procent van alle werkzoekenden uit, een forse oververtegenwoordiging. Hun kans op werk schommelt rond 6,5 procent tegenover ruim 10 procent voor middengeschoolden en 13 à 14 procent bij hooggeschoolden.

Jongeren vinden het vlotst werk. Hun kans op werk bedraagt bijna 15 procent. Vijftigplussers daarentegen vinden erg moeilijk werk. Hun kans op werk bedraagt amper 3,1%. In 2015 daalde de jeugdwerkloosheid met -4,8%, en ook het aantal 25- tot 49-jarige werkzoekenden daalde met -1,5%. Het aantal 50-plussers steeg echter met +9,6%. In het volgende deel van dit artikel analyseren we de evolutie volgens leeftijd meer in detail.

Het aantal nwwz met een arbeidshandicap steeg in 2015 met +3,0%, en ook in 2014 steeg deze groep sneller dan de personen zonder handicap. Met een kans op werk van 3,4% is het risico op langdurige werkloosheid bij deze groep erg hoog. De allochtone werkloosheid steeg in 2015 amper sneller dan de autochtone (+0,9% tegenover +0,5%). De kans op werk van allochtone nwwz is met 6,6% wel een stuk lager dan die van autochtonen (9,8%).

De cijfers volgens werkloosheidsduur tonen dat de conjunctuur aan de beterhand is. De kortdurige werkloosheid daalde in 2015 met -4,3%. In 2014 steeg het aantal werkzoekenden dat tussen één en twee jaar werkloos was nog sterk (+11,9%), en in 2015 zien we hoe deze stijging cohortegewijs doorvertaald wordt in het aantal werkzoekenden dat langer dan twee jaar werkloos is (+11,5%).

Tabel 2.

Evolutie van het aantal niet-werkende werkzoekenden volgens leeftijd en werkloosheidsduur (Vlaams Gewest)

	2014-2015 (%) *			2014-2015 (n)			2015 (n)		
	Werkloosheidsduur			Werkloosheidsduur			Werkloosheidsduur		
	< 1 jaar	1-2 jaar	> 2 jaar	< 1 jaar	1-2 jaar	> 2 jaar	< 1 jaar	1-2 jaar	> 2 jaar
Jonger dan 18 jaar	-9,3	-0,6	+2,6	-131	-3	+5	1 280	556	201
18-19 jaar	-6,6	-1,8	+9,8	-477	-23	+50	6 702	1 236	556
20-24 jaar	-6,4	-5,3	+8,1	-1 754	-321	+319	25 870	5 703	4 265
25-29 jaar	-6,0	-3,3	+15,0	-1 312	-196	+607	20 716	5 821	4 661
30-34 jaar	-5,0	-0,2	+11,3	-876	-12	+500	16 671	5 383	4 917
35-39 jaar	-4,3	+3,9	+14,5	-603	+180	+624	13 591	4 823	4 922
40-44 jaar	-7,2	+1,8	+7,8	-909	+79	+371	11 676	4 429	5 105
45-49 jaar	-7,5	+1,3	+8,8	-875	+58	+487	10 862	4 423	6 039
50-54 jaar	-3,8	-3,2	-1,8	-380	-146	-174	9 577	4 447	9 366
55-59 jaar	+11,8	+10,7	+10,4	+832	+427	+2 055	7 876	4 421	21 725
60 jaar en ouder	+91,0	+90,6	+100,8	+749	+284	+1 898	1 573	597	3 781
Totaal	-4,3	+0,8	+11,5	-5 735	+326	+6 742	126 392	41 839	65 537

Bron: VDAB (Bewerking Departement WSE/Steunpunt WSE)

Noot: *Op het moment van publiceren waren nog geen jaarcijfers voor 2015 beschikbaar. Daarom werd voor 2015 het gemiddelde van oktober 2014 – september 2015 gebruikt en voor de evolutie ten opzichte van 2014 de cijfers van oktober 2013 – september 2014.

Leeftijd

In tabel 2 tonen we de evolutie van de werkloosheid volgens leeftijd en werkloosheidsduur meer in detail. Hier valt de enorme stijging van het aantal werkzoekende 60-plussers op. Zowel de kortdurige als de langdurige werkloosheid is in deze leeftijds-categorie bijna verdubbeld. Dit is het gevolg van de verstrenging van de federale regelgeving rond de beschikbaarheid voor de arbeidsmarkt. In 2013 werd de minimumleeftijd voor het verkrijgen van een vrijstelling van beschikbaarheid reeds opgetrokken van 58 naar 60 jaar. Het gevolg daarvan zien we in de stijging van het aantal 55- tot 59-jarige werkzoekenden in 2015.

Sinds 1 januari 2015 is deze vrijstelling volledig afgeschaft, al blijft ze wel behouden voor oudere werklozen die deze vrijstelling op dat moment reeds hadden gekregen. Dit wil zeggen dat 60-plussers die werkloos worden, nu verplicht zijn om zich in te schrijven bij de bemiddelingsdienst (in het Vlaams Gewest de VDAB). Maar ook mensen die al werkloos waren en zestig worden, kunnen de vrijstelling enkel nog aanvragen indien ze minstens

38 jaar beroepsverleden hebben als loontrekkende. Dit verklaart waarom zowel de kortdurige als de langdurige werkloosheid zo snel stijgt. Ook voor mensen in het stelsel van werkloosheid met bedrijfstoelag (SWT, het oude brugpensioen) gelden nu gelijkaardige regels. Ze moeten ingeschreven zijn bij de VDAB, tenzij ze een lange loopbaan kunnen bewijzen.

Vijfenvijftigplussers blijven ook erg vaak langdurig werkloos. Niet minder dan 21 725 55- tot 59-jarigen zijn al langer dan twee jaar werkloos, bijna een derde van alle zeer langdurig werklozen. Eens de grensleeftijd bereikt, maakten ze in het verleden vaak gebruik van de vrijstelling van beschikbaarheid, getuige het geringe aantal werkzoekende 60-plussers (5951) in vergelijking met het aantal 55- tot 59-jarigen (34 022). Met de afschaffing van de vrijstelling zal het aantal zeer langdurig werkloze 60-plussers wellicht verder toenemen.

Indien we de 55-plussers even buiten beschouwing laten, zien we een duidelijke daling van de werkloosheid bij de overige leeftijdsgroepen. In 2015 daalde het aantal kortdurig werklozen gevoelig, en

ook het aantal jonge langdurig werklozen zakte. Enkel de zeer langdurige werkloosheid nam toe, onder meer als gevolg van de gevoelige stijging van de werkloosheid in de voorbije jaren. In totaal daalde het aantal nwwz jonger dan 55 jaar met 4913 personen, maar deze daling werd teniet gedaan door een toename van het aantal nwwz ouder dan 55 jaar met 6246 personen.

Werkloosheidsduur

In tabel 1 zagen we hoe de kans op werk daalt naarmate de werkloosheid stijgt. Bij kortdurig werklozen gaat elke maand 1 op 8 werkzoekenden aan het werk, bij langdurig werklozen 1 op 14, en bij zeer langdurig werklozen nog slechts 1 op 33 werkzoekenden. In tabel 3 wordt de kans op werk weergegeven volgens werkloosheidsduur, voor verschillende achtergrondkenmerken.

In de tabel valt op dat de negatieve impact van werkloosheidsduur in alle groepen duidelijk

zichtbaar is. Ongeacht of de cijfers worden opgesplitst volgens leeftijd, opleidingsniveau, herkomst, enzovoort, kortdurig werklozen hebben een kans op werk die doorgaans drie tot vier keer hoger is dan die van zeer langdurig werklozen. De tabel illustreert ook de grote contrasten tussen verschillende profielen. Kortdurig werkloze jongeren hebben een kans op werk van 17,3% (elke maand gaat gemiddeld meer dan 1 op 6 aan het werk), terwijl zeer langdurig werkloze 50-plussers slechts een kans op werk van 0,9% hebben (1 op 111). Het is omwille van dergelijke vaststellingen dat de Europese Commissie in 2015 een actieplan lanceerde om langdurige werkloosheid te bestrijden.²

Langdurige werkloosheid is soms een kip-of-het-ei-verhaal. Het is onduidelijk of iemand langdurig werkloos blijft omwille van bepaalde persoonskenmerken (lage inzetbaarheid), of net geen werk vindt omwille van de langdurige werkloosheid (stigma op het cv, verlies van competenties door inactiviteit, enzovoort). Deze cijfers wijzen eveneens in beide richtingen. Het is duidelijk dat de

Tabel 3.

Kans op werk van Vlaamse werkzoekenden volgens achtergrondkenmerken en werkloosheidsduur (2014)

	Werkloosheidsduur				% > 1 jaar werkloos
	< 1 jaar	1-2 jaar	> 2 jaar	Totaal	
Totaal	12,7	7,4	3,0	9,2	44,0
Geslacht					
Mannen	12,7	7,8	3,4	9,2	45,8
Vrouwen	12,7	7,0	2,5	9,2	41,9
Onderwijsniveau					
Laaggeschoold	9,0	6,2	2,6	6,4	51,0
Middengeschoold	13,7	8,5	3,4	10,4	40,5
Hooggeschoold	17,6	8,9	3,9	13,8	33,2
Leeftijd					
Jonger dan 25 jaar	17,3	9,6	6,6	15,0	25,9
25 tot 49 jaar	11,7	8,3	5,1	9,8	38,7
49 jaar en ouder	7,4	3,4	0,9	3,2	70,1
Arbeidshandicap					
Met arbeidshandicap	6,4	3,7	1,3	3,3	69,2
Zonder arbeidshandicap	13,2	8,1	3,6	10,1	40,1
Herkomst					
Europees (incl. Belgen)	14,2	7,8	2,7	10,1	43,4
Niet-Europees	7,7	6,6	4,0	6,6	45,8

Bron: VDAB (Bewerking Departement WSE/Steunpunt WSE)

groepen met het hoogste aandeel langdurig werklozen reeds van bij de start van de werkloosheid een lage kans op werk hebben. Anderzijds worden de verschillen in kans op werk kleiner naarmate de werkloosheidsduur oploopt. Bij kortdurig werklozen gaapt er een kloof van bijna 9 procentpunten tussen de kans op werk van laaggeschoolden en die van hooggeschoolden. Bij zeer langdurig werklozen bedraagt de kloof tussen laag- en hooggeschoolden nog maar 1,3 procentpunten.

Besluit

De recente toename van de langdurige werkloosheid wordt veroorzaakt door wijzigingen in het eindeloopbaanbeleid, die oudere werklozen langer verplichten om zich in te schrijven bij de VDAB of een andere arbeidsbemiddelingsdienst. Daarnaast is er ook de normale, cohortegewijze evolutie van de werkloosheid, waarbij een stijging van de kortdurige werkloosheid in jaar X leidt tot een stijging van de langdurige werkloosheid in jaar X+1.

Toch mag de problematiek van de langdurige werkloosheid niet onderschat worden. Hoe langer men werkloos blijft, hoe moeilijker het wordt om weer aan het werk te gaan. Enerzijds zijn het vaak de

moeilijkst inzetbaren die langdurig werkloos blijven, maar anderzijds heeft ook de werkloosheidsduur zelf een negatief effect op de kans op werk. Om langdurige werkloosheid te vermijden, dient zowel preventief als curatief gewerkt te worden.

Raf Boey
Departement WSE

Noten

1. Ze zijn verdwenen uit de RVA-statistieken van de uitkeringsgerechtigden, maar worden nog wel geteld door de gewestelijke arbeidsbemiddelingsdiensten, tenzij ze zich volledig hebben teruggetrokken van de arbeidsmarkt.
2. http://europa.eu/rapid/press-release_IP-15-5565_nl.htm

Bibliografie

- Boey, R., & Herremans, W. (2014). De Vlaamse werkloosheid bereikt haar kantelpunt. *Over.Werk. Tijdschrift van het Steunpunt WSE*, 24(4). Leuven: Steunpunt Werk en Sociale Economie/Uitgeverij Acco.
- Vanderbiesen, W., & Herremans, W. (2015). De Vlaamse arbeidsmarkt: het kantelpunt bereikt? *Over.Werk. Tijdschrift van het Steunpunt WSE*, 25(4), 8-23. Leuven: Steunpunt Werk en Sociale Economie/Uitgeverij Acco.